

Preek vanuit Bijbelgedeelte Mattheüs 20:1-16, ds. Mark Bot

Mattheüs 20:1-16, Herziene Statenvertaling

De arbeiders in de wijngaard

20¹Want het Koninkrijk der hemelen is als een heer des huizes, die 's morgens vroeg eropuit ging om arbeiders voor zijn wijngaard in te huren.

²Nadat hij het met de arbeiders eens geworden was voor een penning per dag, stuurde hij hen zijn wijngaard in.

³En toen hij omstreeks het derde uur eropuit ging, zag hij anderen werkloos op de markt staan.

⁴Ook tegen hen zei hij: Gaat u ook naar de wijngaard, en ik zal u geven wat rechtvaardig is. En zij gingen.

⁵Toen hij nogmaals eropuit gegaan was, omstreeks het zesde en het negende uur, deed hij hetzelfde.

⁶En toen hij omstreeks het elfde uur eropuit ging, vond hij *weer* anderen werkloos staan en hij zei tegen hen: Waarom staat u hier heel de dag werkloos?

⁷Zij zeiden tegen hem: Omdat niemand ons ingehuurd heeft. Hij zei tegen hen: Gaat u ook naar de wijngaard en u zult ontvangen wat rechtvaardig is.

⁸Toen het avond geworden was, zei de heer van de wijngaard tegen zijn rentmeester: Roep de arbeiders en geef hun het loon, te beginnen bij de laatsten, tot de eersten.

⁹En toen zij kwamen die omstreeks het elfde uur *ingehuurd waren*, ontvingen zij ieder een penning.

¹⁰En toen de eersten kwamen, dachten zij dat zij meer ontvangen zouden; maar ook zij ontvingen ieder een penning.

¹¹Toen zij die ontvangen hadden, morden zij tegen de heer des huizes

¹²en zeiden: Deze laatsten hebben maar één uur gewerkt, en u hebt ze gelijkgesteld met ons, die de last van de dag en de hitte verdragen hebben.

¹³Maar hij antwoordde en zei tegen een van hen: Vriend, ik doe u geen onrecht; bent u het niet met mij eens geworden over een penning?

¹⁴Neem wat van u is, en vertrek. Ik wil aan hem die het laatst *kwam*, hetzelfde geven als aan u.

¹⁵Of is het mij niet geoorloofd met het mijne te doen wat ik wil? Of bent u afgunstig omdat ik goed ben?

¹⁶Zo zullen de laatsten de eersten zijn, en de eersten de laatsten; want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren.

Preek

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Daar staan ze dan – met elkaar in een lange rij, reikhalzend uit te zien naar hun betaling. Een bijzonder gezelschap in een bijzondere rij. Want wat een dag! Eerst begon vroeg in de ochtend een enkeling met werken, maar in de loop van de dag kwamen er steeds weer groepjes bij, en zelfs op het allerlaatst kwamen er nog extra man om druiven te plukken. En die staan nu vooraan in deze rij! Zo wilde die landeigenaar het! Een wonderlijke rij mensen, in de volgorde van kort gewerkt naar lang gewerkt. Van heel kort naar heel lang, en alles wat er tussenin zit. Hoe gaat dit aflopen?

Degenen die het langst gewerkt hebben, is één penning beloofd. Dat is het gewone dagloon. Laten we zeggen: 100 euro. Vers 2: ‘Nadat hij het met de arbeiders eens geworden was voor een penning per dag, zond hij hen zijn wijngaard in.’ – en dat was vroeg in de ochtend, zegt vers 1. Waarschijnlijk ’s ochtends om 6 uur.

Maar dan: om 9 uur stuurt de landeigenaar nog een keer plukkers de wijngaard in, en, vers 5, om 12 uur en 3 uur in de middag... met alleen de afspraak: ik zal jullie geven wat rechtvaardig, billijk is. Daar geen prijsafpraak, maar slechts de belofte: het zal er vanavond rechtvaardig aan toe gaan als er uitbetaald wordt.

En, vers 6 en 7: ‘⁶En toen hij omstreeks het elfde uur eropuit ging, vond hij *weer* anderen werkloos staan en hij zei tegen hen: Waarom staat u hier heel de dag werkloos? ⁷Zij zeiden tegen hem: Omdat niemand ons ingehuurd heeft. Hij zei tegen hen: Gaat u ook naar de wijngaard en u zult ontvangen wat billijk is.’ – het elfde uur: dat is dus 5 uur in de avond, terwijl de werkdag om 6 uur in de avond stopt! Die eerste werkers hebben er al 11 uur opzitten die dag! Maar zonder prijsafpraak worden ook deze laatsten er nog op uitgestuurd.

En daar staan ze dan nu, in die lange rij. Die landeigenaar wilde het bewust zo, vers 8: ‘Roep de arbeiders en geef hun het loon, te beginnen bij de laatsten, tot de eersten.’

En dan gebeurt er iets onverwachts. Iedereen in de rij ziet het: degenen die vooraan staan, en dus maar 1 uur gewerkt hebben... krijgen toch een loon voor de hele dag – 100 euro! Voor een uurtje werk! Al snel veel geroezemoes door de rij... en iedereen raakt opgewonden! Wat zal ik dan wel niet krijgen, die 3 uur, die 6 uur, die 12 uur heb gewerkt!

Maar dan volgt de teleurstelling en de ergernis: iedereen blijkt 100 euro te krijgen – ongeacht hoeveel uur je gewerkt hebt...

Zo mooi als die vertelling is opgebouwd... wie voelt er dan niet mee met die werkers die 12 uur hebben staan zweten in de zon! Dat is dan toch een soort sarren van die landeigenaar, om hen te laten denken dat ze meer gaan krijgen, maar ze uiteindelijk toch slechts het afgesprokene geeft. Door hen bewust in deze volgorde te laten opstellen.

Dat zou toch niet eerlijk zijn, als dat hier bij het werken in de kassen zou gebeuren, in het Westland. Dat de eigenaar de werkers zo in een rij zou plaatsens, zodat je zou verwachten dat hij steeds meer zal uitkeren hoe verder in de rij, maar: hij doet het niet. Ieder hetzelfde bedrag, 100 euro.

Wat heeft deze gelijkenis dan met het Koninkrijk van God te maken? Zo begint toch de gelijkenis: ‘²⁰Want het Koninkrijk der hemelen is als een heer des huizes, die 's morgens vroeg eropuit ging...’.

‘Wel’, zegt Jezus: ‘Erger je je aan deze landeigenaar? Pas dan maar op dat je je dan ook niet aan Mij ergert!’

Het wordt weer een spannende preek – omdat als je uit Jezus’ woorden preekt, het altijd spannend is, het er altijd om spant; altijd de zaken weer worden omgekeerd, en het niet gaat zoals je zou verwachten. De eersten worden laatsten en de laatsten eersten.

Laten we gaan kijken. Een gelijkenis over werken, en daar je loon over krijgen. Daar in het oude Israël had je een soort van arbeidsbureau, doordat je jezelf op een markt kon aanbieden om te komen werken. En aan het einde van een dag krijg je dan direct je loon. Verschillende werkers zitten zonder klus, en bieden dus hun dienst aan; je kon hen per direct inhuren.

En in het arbeidsrecht zijn we het dan gewend: je krijgt loon naar werken. Daar heb je een CAO voor: dat dat eerlijk gaat. Zo is in het salaris te zien wat in heel onze samenleving te zien is: deugd loont. Wie zich inspant, die krijgt wat. En dat is rechtvaardig, toch? En hoe verder je groeit in je werk, hoe hoger de schaal. Zo zit heel onze samenleving in elkaar. Deugd, inspanning loont. Betaling naar werken.

En wat op het gebied van het werk geldt... zo zal het toch ook bij God wel zijn? Als ik dan christen wordt, en Jezus ga volgen... deugd loont. Wie werkt die krijgt wat. En hoe harder ik werk, hoe meer ik beloond zal worden door God. De goede christen heeft een streepje voor bij God. Deugd loont. Zo werken de dingen nu eenmaal in het leven, en zal dat bij God anders zijn?

JA! Bij God is dat anders! Dat is het schokkende antwoord van Jezus: ja, bij God is het anders! Als je Jezus gaat volgen in je leven: dan is het niet: deugd loont. Dan komt er een dikke streep door het denken van: 'Zoveel als ik me inspan voor God, zoveel zal ik ook beloond worden'. Nee, zegt Jezus: in Mijn Koninkrijk houdt alle menselijk rekenen op! Mijn Koninkrijk van goedheid en genade is anders; heel anders.

Jezus' koninkrijk is anders, en dat bleek al meteen toen Hij zijn openbare optreden begon. Er was in die tijd in Israël de stroming van de Farizeeën, die zeer nauwlettend met God en Zijn geboden omgingen. Al van jongs af aan. Deze mannen waren zeer scherp met hun geweten bezig, en gaven zich over aan de vroomheid. Hun leven stond in het teken van God! Ze baden vele malen per dag tot Hem, en hielden al Zijn geboden. Ze worden nogal eens negatief afgeschilderd, maar die vroomheid: dat is toch ook indrukwekkend! Hielden wij maar eens zo lang stille tijd, en lukte het ons maar om zo vaak toegewijd te bidden! Om jaloers op te worden.

Zulke vrome mensen: daar kijk je tegen op. Die mannen maakten niet voor niets de kerkenraad uit van die tijd.

En welk een ergernis riep het dan op dat God door Jezus naar Israël afdaalde, en: de kerkenraadskamer van toen voorbij liep, en naar cafés en kraakpanden en bordelen ging om met slechte buitenkerkelijke mensen op te trekken. Wat een ergernis riep dat op bij de leiders en het kerkvolk! Deugd loont toch?!

Zag Jezus dan niet hoe vroom zij leefden? Hoeveel vrijwilligerswerk zij deden voor de kerk?! En had Jezus dan niet door dat die mensen waar Hij nu mee omging onbetrouwbaar waren? Daar blijf je toch ver vandaan? Waar je mee omgaat, wordt je mee besmet.

De ergernis dat Jezus slechte mensen opzoekt en rechtvaardigen voorbij ging – het is die ergernis die Jezus aanleiding geeft om deze gelijkenis te vertellen.

Wij denken: deugd loont; inspanning levert wat op. Zo is het bij het werk – zo is het in de kerk. Je zit niet zomaar vooraan in de kerkenraadsbankjes!

Maar Jezus komt ons storen met een gelijkenis die ergernis oproept, omdat Hij een streep wil halen door ons loon-naar-werken-systeem als het om het Koninkrijk van God gaat.

En Hij spreekt er bewust de mensen mee aan die zichzelf zo hoog hadden ingeschat, zoals die werkers van het eerste uur. De Farizeeën en schriftgeleerden. Mensen die al te zelfverzekerd waren op het gebied van godsdienst. Voor hen is deze gelijkenis in het bijzonder een ergernis.

Voor ons is deze gelijkenis ook een ergernis, wanneer we al te zelfverzekerd christen zijn. Het zit er bij ons ingebakken om heel snel op een ander neer te kijken, en jezelf beter te voelen dan een ander. Dat ik andere gemeenteleden zo eens bezig zie, en er altijd wel iets veroordelends in mijn gedachten over die ander naar boven komt.

Ga maar eens na; kijk maar eens om je heen naar andere gemeenteleden: op hoeveel punten denk je niet: gelukkig dat ik hem of haar niet ben; en je hebt het met jezelf prima getroffen, en je voelt je heel zelfverzekerd op alle standpunten die je over de kerk en de kerkmensen hebt. En je plaatst jezelf haast automatisch boven een ander.

Je vind jezelf een beter mens. Kijk maar eens eerlijk in je eigen hart: hoe makkelijk voel je jezelf niet een beter mens dan de ander. Het zit in ons mens-zijn gebakken om steeds weer alles wat de mensen om mij heen doen te wegen, en dan mijzelf daartegen beter af te laten steken.

Je probeert een andermans gedrag altijd zo te bekijken, dat jij daarmee vergeleken toch zo gek nog niet bent. Je haalt haast automatisch een ander in je gedachten naar beneden, om jezelf zo wat op te trekken.

En op een gegeven moment ga je al die verbeelding nog geloven ook.

En zo zie je jezelf met gemak als iemand van het eerste uur, uit de gelijkenis. Ik ben toch al vanaf het eerste uur christen? Ik heb al letterlijk tientallen jaren geen kerkdienst gemist. Ik heb nooit grove zonden begaan. Ik heb altijd netjes in het gareel gelopen. God zal toch wel blij met mij zijn?

Een bepaalde zelfverzekerdheid in het geestelijke leven wanneer je naar je eigen daden kijkt. Dat hadden die schriftgeleerden en Farizeeën, en dat steekt in alle tijden zo makkelijk de kop op onder gelovigen: een bepaalde zelfverzekerdheid. 'Ik ben toch een werker van het eerste uur?' Je kunt bij iedereen wel aanwijzen waar het aan schort, behalve bij jezelf – daar zit het toch wel goed? Je voelt je beter dan een ander.

En daarom vertelt Jezus nu deze gelijkenis, en laat ons de ergernis goed voelen. Doordat die landeigenaar heel bewust eerst die werkers van het elfde uur laat uitbetalen, voordat hij bij de langst-werkenden uit komt. En hij geeft hen het zelfde bedrag! Wat onderhuids borrelt lokt Jezus zo als het ware uit: die ergernis, met het onderliggende probleem van onze hoogmoed en zelfverzekerdheid en gearriveerdheid.

Want we hebben het zo met onszelf getroffen, waarom dan die ander hetzelfde laten krijgen als ik, terwijl hij / zij toch...

En Jezus ziet onze ergernis en zegt, met vers 15: 'Bent u afgunstig omdat Ik goed ben?'

Je bent zo met jezelf bezig, en zo zelfvoldaan... is er nog wel ruimte in jou leven om Gods overweldigende, verrassende, diepe goedheid en genade op te merken? Naar jou en naar anderen. De landeigenaar heeft vanuit barmhartigheid die werkers van het elfde uur nog uitgenodigd; ben je niet blij met hen dat zij nu toch een heel salaris krijgen? Zij hebben ook thuis vrouw en kinderen te voeden, en de landeigenaar hielp hen uit de brand. Vers 6 en 7.

Wat een goedheid van die man. Wat een goedheid van God, dat Hij toch ook ter elfder ure hoeren en tollenaars bij Hem in Zijn nabijheid riep, over de drempel Zijn koninkrijk binnen. En halleluja, zij kwamen nog ook! Zondaren werden gered!

Wat een goedheid dat God al die gemeenteleden om u heen niet zo kritisch bekijkt als u doet, maar hen van harte lief heeft, geduld met hen heeft, en ook laat delen in Zijn koninkrijk. Waar ik afgunstig ben op een ander, is God vol liefde en goedheid en genade, en geeft ook hen dat dagloon.

Ja, Hij heeft er Zijn eigen leven voor gegeven; had hen en mij lief tot de dood. Ons allemaal. Waarom zou ik me daar aan ergeren? Dat doe ik alleen als ik me beter voel dan die ander – maar ben ik dat?

Wat zegt God tegen een zelfverzekerde gemeente als Laodicea? Openbaring 3 vers 17:

¹⁷Want u zegt: Ik ben rijk en steeds rijker geworden en heb aan niets gebrek, maar u weet niet dat *juist* u ellendig, beklagenswaardig, arm, blind en naakt bent.'

Waar komt die gedachte eigenlijk vandaan dat ik me beter vind dan die ander?

Romeinen 3 vers 22 en verder: ‘er is geen onderscheid. ²³Want [wij] allen hebben gezondigd en missen de heerlijkheid van God, ²⁴en worden om niet gerechtvaardigd door Zijn genade, door de verlossing in Christus Jezus.’

Wat is alle beter-vinden dan hoogmoed en dwaasheid. Zie ik dan Gods liefde niet, dat Hij Zijn Zoon naar deze wereld zond, toen wij allen nog zondaars waren! Dat Hij ons heeft liefgehad voordat wij Hem liefhadden?

Begrijpen we niet dat ons leven drijft op de genade en de liefde– elk moment en elke dag? En dat we juist dankbaar moeten zijn dat God niet gaat meten en wegen in ons leven...

God is zo goed – zijn genade is zo groot. In zijn goedheid besluit Hij om al die werkers die 100 euro te geven. Is dat juist niet iets om van te genieten, en God om te prijzen en groot te maken? We krijgen allemaal voldoende loon om van te leven!

God zag ons mensen op de markt staan, werkloos en hopeloos en wanhopig – en... God haalde ons allemaal van de markt af! Hij nodigde ieder in Zijn koninkrijk; of je nou een lange staat van dienst hebt in de kerk of niet; of je nu een groot gelovige bent, of vooral een struikelaar... allen van de markt gehaald, allen onverdiend.

Zal ik me daar juist niet over verblijden, als Jezus dus zelfs slechte mensen zoals hoeren en tollenaars opzoekt?

En nog steeds gaat Gods hart uit naar een ieder in Maassluis, ook naar hen waar wij geneigd zijn op neer te kijken. Gods liefde zoekt een ieder; Gods heeft een ruim hart, dat niemand voorbij wil gaan.

Zal ik me als trouw kerkganger daar dan niet aan storen, maar me er juist over verheugen en verwonderen? God zoekt zondaren op – nog steeds! En ik was geen haar beter, toen God mij oppraapte, verstrikt in mijn egoïsme en blindheid. 180 graden de verkeerde kant op.

Dat is Jezus' vraag aan hen die mopperen, in vers 15b: ‘Of bent u afgunstig omdat Ik goed ben?’

Je kunt je blijkbaar aan God storen omdat je Hem te goed vindt – wonderlijk hè?

En zo komt Gods goedheid ons storen door deze vertelling.

En dan ook dat eerste deel van vers 15: ¹⁵‘Of is het mij niet geoorloofd met het mijne te doen wat ik wil?’

In zijn goedheid roept God wie Hij wil, en dus gaat Hij ook de achterstandswijken in, om daar het verlorene te zoeken.

En dan kunnen wij het als onrechtvaardig ervaren, als zo'n moordenaar aan het kruis op het allerlaatste moment vergeving vraagt – en het dan helemaal krijgt! Wat voor kwaad heeft hij in zijn leven niet opgestapeld, en dan nu met één keer sorry zeggen... en ook hij een dagloon! Waar wij ons een leven lang voor hebben ingespannen en onszelf hebben moeten verloochenen...

Maar ja, zegt de landheer: het is mijn recht om te doen met mijn geld wat ik wil. Vers 13: ¹³‘Maar hij antwoordde en zei tegen een van hen: Vriend, ik doe u geen onrecht; bent u het niet met mij eens geworden over een penning?’

De landheer benadrukt dat hij geen onrecht doet – hoe je ook die wrijving voelt. Niemand wordt uiteindelijk onrecht aangedaan met het feit dat een ieder die 100 euro krijgt.

Al ons menselijke rekenen wordt in dat wonderlijke Koninkrijk van God kapotgeslagen. We moeten niet naar onszelf gaan kijken en dan gaan meten en wegen – we moeten ons richten op

Gods onpeilbare goedheid en genade, die geeft aan Wie Hij wil – en ons daarin verheugen!
We moeten het heil niet vastklemmen en afgunstig binnen de muren van de kerk willen houden. Nee: gunnend naar de ander, verlangend dat Gods liefde als een rivier verder stroomt naar de zondaren om mij heen.

Wie graag rekt en werkt zal zich ergeren aan deze regel van het Koninkrijk. Maar zo worden de eersten de laatsten. Wie zich ergert plaatst zich buiten de genade. Maar doordat Jezus de liefde zo laat stromen worden ook juist de laatsten de eersten. Wie gedacht had nooit in aanmerking te komen bij God, wordt juist door Hem gezien. Een Zacheüs wordt uit zijn verstopplek in de boom gehaald (Lucas 19).

Ootmoedige mensen passen juist in Gods Rijk.

Zo sluit de gelijkenis af: ¹⁶‘Zo zullen de laatsten de eersten zijn, en de eersten de laatsten’.

Wat een wonder: zelfs voor mij was er plek, ik, die mij onder de minsten rekende. En zelfs de stoel vooraan aan het koninklijke feestmaal is voor mij gereserveerd! Wat een verrassing, als alles in Gods Rijk wordt omgekeerd.

Al zullen niet veel mensen dat begrijpen, en zo Gods liefde kunnen waarderen. Zo blijken er velen geroepen, maar weinigen uitverkoren. De meeste mensen houden liever de aardse regel overeind, dat deugd loont, en dat ik het zelf voor elkaar moet boksen. En teleurgesteld haakt de rijke jongeling af (Mattheüs 19). En met hem vele anderen.

Maar gelukkig: Gods opzoekende liefde wordt door sommigen toch ontvangen. Die werkers van het laatste uur zijn blij en dankbaar en loven God om hun onverdiende beloning.

Ja, daar staan zij, in die lange rij. En uiteindelijk allemaal 100 euro. En we kunnen ons die ergernis zo goed voorstellen. Ja, zo is dat met aardse zaken. Deugd, werken loont.

Maar wat heerlijk! Zo niet bij God! Hij geeft geen cijfers; Hij maakt ons niet bang door ons presteren op te drijven.

Het enige wat Jezus doet is aan ons vragen: ‘Ik weet het’, zegt Jezus, ‘het is al het elfde uur; je verdient het niet – maar Ik wil het je geven. Dat is Mijn opzoekende genade en overstelpende goedheid.’

Kom je in Mijn wijngaard?

Amen